

“ ”

Gu haurrak ginenean zinea herriaren aisialdia zen; hori orain telesailekin gertatzen da

Koldo Almandoz, zine zuzendaria

Azken urteetako euskal thrillerren maisutzat dute askok Koldo Almandoz (Donostia, 1973). 2020an kaleratu zuen Nerea Garcia (Nagore Aranburu) inspektorearen lehen telesaila, *Hondar Ahoak*, eta Ondarroan pasatakoek publikoa poltsikoratu zuten bizkor. Lehen zatitik bost urtera, bueltan da Garcia inspektorea, oraingoan bere etxean, Bilbon. Herri txikitik hiri handira, istorioak ere salto bera egingo du: ilunago, sakonago dator Almandoz bere telesail berrian, *Zeru Ahoak*-en. ETBn eta Primeran-en jada ikusgai.

 MARIA ORTEGA ZUBIATE DANI BLANCO / ARGIA CC-BY-SA

2020an estreinatu zenuen *Hondar Ahoak* telesaila. Bost urte eta gero, zelan hartu duzu utzitako bidea?

Guztiz zintzo izate aldera, *Hondar Ahoak* bukatutakoan, nolabaiteko argumentu bat garatu nuen hari jarraipena emateko. Uste nuen *Hondar Ahoak*-en arrakastari tiraka errazagoa izango zitzaigula bigarren zati hau ateratzea, baina ez zen horrela izan, bost urte pasatu dira. Orduan, erabakia hasieratik garbi nuen: bost urte horiek natural hartuko genituen, pertsonaiaren bizitzan ere igaroko ziren bost urte horiek, eta horrek ematen zigun aukera testuinguru ezberdin batean jartzeko telesaila, denbora elipsi bat egiteko. Interesgarria iruditzen zitzaidan aldaketak gauzatzerako orduan denbora-distantzia horrek abantailak ematen zizkigulako.

Lehen zatia Ondarroan zen; bigarren Bilboko itsasadarrean. Biak ala biak, trakets esanda, leku “zatarrak”.

Zergatik leku horiek?

Nik beti ihes egiten diot Euskal Herri bukoliko pastoral honi: Ondarroa leku ederra iruditzen zait, edertasun fisiko-estetiko batetik, Pasaia iruditzen zaidan moduan, adibidez. Eta, bestetik, badira herri batzuk harri-kartoizkoak iruditzen zaizkidanak, ia-ia sinesgaitzak egiten zaizkidanak. Bilbo, aldiz, Euskal Herrian dugun hiri bakarra da, hiria jende eta kultura ezberdinak modu masiboan biltzen dituen adieran ulertuta; eta guk aukeratu dugu Bilboko periferia ingurua, bilbotarrak bizi diren Bilbo.

Hondar Ahoak-en kanpotar bat beste leku batera joaten da, bere testuinguru eta paisaiatik kanpo. Oraingoan guztiz kontrakoa egin nahi nuen: nahi nuen trama

joan zedin pertsona hori bizi den inguru eta errutinara. Erraza izan zen, modu natural batean sortu zen: Nerea Garcia Bilbotik Ondarroara joan zen lehen telesailean, baina Bilbon bizi da, nahiz eta bera bilbotarra ez izan. Eta paisaia eta denbora aldaketa honek ematen zidan beste aukera bat zen Nerea Garcia lehen telesailean inspektorea zen moduan, bigarren honetan Ertzaintzatik kanpo dagoela, eta horrek lekuz aldatzen du: lehen boterearen alde zegoen, indarkeriaren monopolioa erabiltzen duten erakundeek lekuan; eta orain pistolarik gabe egin beharko du ikerketa. Eta horrek gauza interesgarriak eskaintzen zituen.

Eta bata herri txikia da, denek dena dakitena; bestea, aldiz, hiri handia, bakardadearen hiria.

Bai, hain zuzen ere hori ahalbideratzen zigun Bilbok. Hiri handiek daukaten kontraesan bat da bakardadean askotan bertan sentitzen zarela, justu jendez inguratuta zaudenean. Baina era berean, hiriak eskaintzen dizkio jendeari ihesbideak. *Hondar Ahoak*-en ikusten zen Karmenek hirirantz egiten zuela, bizitza intimoa edo sekretua errazago garatzen delako hiri batean.

Karmen aipatu duzu. Lehen zatian zantzuak bazeuden ere, bigarren honetan esplizituki erakutsi duzu bi emakumeren arteko harreman lesbikoa. Bazenuen keinu hori egiteko asmoa?

Egia esan, ez zen zerbaít boluntarioa izan. Idazterako orduan, pentsatzen nuen Nereak behar zuela norbaít bere ziurtasun guztiak hautsiko zituena. Telesaila hasten denean ez da sexualitateaz hitz egiten, ez dakizu berari zer gustatzen zaion. Baina bat-batean agertzen da Karmen, ez da generodun Karmen, baizik eta Karmen, eta bere ziurtasun guztiak ahultasun bihurtzen ditu, urduri jartzen da.

Bi emakumeren arteko harremana baino, gustatzen zitzaidan bi emakume helduren arteko harremana izatea: adin bat daukaten bi izatea, begi-zuloak, zimurrak dituztenak, gauza ezberdinetatik pasatutakoak izatea. Horrek bestelako berniz bat ematen zion istorioari. Badakit horrelako gaiak lantzen dituzunean badirudiela zilegitasunaren kontua dagoela hori. Iruditzen zait sortzaileok kausa horien guztien erabilpen bat egiten dugula, nolabaiteko zigilu bat jarri behar diogu eta "LGTBI pelikula" edo dena delakoa deitzen diogu.

Nik pentsatu nahiko nuke gai horiek jorratzen ditugula, baina ez daudela pankartaren lehen lerroan. Istorioaren parte dira, baina ez dira istorioa ainguratzen dutenak.

Trama berri honetan pauso bat gehiago eman duzu, sakonago doa eta beste dimentsio batzuetara zabaltzen da: herri bateko trapu zikinak ateratzetik, nazio mailako estoldetara joan zara. Nahi zenuen zerbaít handiagoa egin?

Bai, egia esan bai. Denbora pasa den honetan pertsonaiak hazi behar zuela argi nuen, eta beti dago arrazoi poetiko bat, baina nik prosaikoaren alde egingo dut: *Hondar Ahoak* oso denbora gutxian egin genuen. Gidoia idazten ari ginen bitartean jada filmaketa prestatzen ari ginen, orduan, oinarritzekoagoa da, ez da hain konplexua. Nik uste *Zeru Ahoak*-en gidoia hobeto dagoela josita, horretarako denbora gehiago ere izan dugulako. Eta

niri genero beltzean interesatzen zaidana da ahalbideratzen duela gizarteaz hitz egitea. Aurrekoak ez zeukan horretatik, baina honetan nahi nuen hori jorratu: estoldetatik etortzen diren gaiak jorratzeko gogo geneukan eta horretarako aukera ikusi genuen. Apustu bat da.

“ ”

Ulertzen ditut euskalkien alde sutuki borroka egiten dutenak, baina nik ez dut pedagogia egiten

Gizartea erretratatzeko orduan, hizkuntza ezinbesteko pieza da. *Hondar Ahoak*-en, Ondarroan, euskaraz berbetan jarri zenituen; orain Bilboko gazteek euskara eta gaztelera nahasten dituzte. Garrantzitsua da naturaltasuna?

Nire ustez naturaltasuna beti da eskertzekoa eta ona. Ulertzen dut ze herritan bizi garen, euskararekin daukagun egoera hau: ulertzen ditut euskalkien alde sutuki borroka egiten dutenak, ulertzen ditut esaten dutenak euskara batua behar dugula guztiok batuko gaituen hizkuntza akademiko bat izateko. Baina nik ez dut pedagogia egiten, niri ez dagokit hori. Kasu honetan, Bilboko hiru aktore gazteen artean, batek duen euskara Bilboko ikastola batean ikasi duena da, ia inoiz erabiltzen ez duena, eta profil hori existitzen da. Eta beste bi profilak dira beste leku batzuetakoak, euskara gehiago erabiltzen dutenak eta gaitasuna izan dezaketenak beren euskalkian eta baituan hitz egiteko. Hori gizartean badago.

Nik ulertzen ditut eztabaida horiek guztiak, baina nire asmoa beti da ikustea gustatuko litzaidakeen telesaila egitea, eta ezinbestekoa da sinesgarritasun eta naturaltasun puntu bat, eta iruditzen zait hori falta zaiela askotan gure ekoizpenei. "Anormal" bat zarela esan beharrean "babilore" bat zarela esatea ez da gauza bera. Badakit hizkuntzaren eta euskalgintzaren ikuspuntutik hori horrela dela, baina nik kalean ez dut horrela bizi, eta ni kalean bizi naiz, ez naiz bulegoetan bizi, hori ez da nire mundua. Eta pelikulak ere kalean bizi den jendearentzat egiten ditut.

Harkaitz Cano izan duzu lagun gidoia idazterakoan. Zer moduz berarekin lanean?

Adibidez, hizkuntzarena bada Harkaitzekin asko eztabaidatzen dudan zerbait, beti ez ditugu ikuspuntu berak. Harkaitzekin lan egitea oso ondo dago, bera idazlea da baina badauka zinearekiko zaletasun eta ezagutza handia, eta gidoi bat planteatzerako orduan badaki zer den posible eta zer ez. Gidoi bat lau eskutara idaztea ping-pong partida bat da, batzuetan batek egiten du tantoa eta bestean beste batek; abantaila da eskuzabalak garena bata bestearekin. Gainera, aspalditik ezagutzen dugu elkar, eta konfiantza horrek laguntzen digu. Gure sistema beti da norberak idazten duena besteari pasatzea, askotan bestearen begiek osatu egiten baitituzte hainbat gauza: nik zerbait idatzi dezaket oso ona izan daitekeena, eta hark beste buelta bat ematen dio eta sartzen zara istorioarekin obsesio batean. Gero erreallitatea dator eta gauza batzuk ezin dituzu egin, beraz, pragmatismo puntu bat ere behar da, eta Harkaitzek badaki pragmatismotik idazten.

Zenbait elkarrizketatan esan duzu formatu luzeko pieza bat egin arte ez zaituztela kontuan hartzen zinemagile gisa. Zuk pantaila txikiko pieza bat dakarzu oraingoan. Zelan dago baloratuta pantaila txikia?

Gizarteak telesailak ikusten ditu eduki bezala, ez sorkuntza edo arte bezala, musikarekin, berdin; erraztasunek eraman gaituzte horretara, entretenimendu soila izatera heldu da. Zine ofizialak oraindik eutsi nahi dio prestigioari, sorbaldatik begiratzen diete telesaili askotan, nolabaiteko elite batean mantentzearen. Baina ikuslegoa telesailetan dago, eta egiterako orduan ere askoz errazagoa da telesail bat egitea, plataformek eta telebista kanalek nahiago baitituzte telesailak. Zine aretoak ixten ari dira, zinera ez da inor joaten.

Telesailen alde ona da berriro bihurtu dutela ikus-entzunezkoa zerbait herrikoa. Gu haurrak ginenean zinea herriaren aisialdia zen, baina hori guztia galdu da jada. Hori serieekin gertatzen da orain. Haurren bila joaten naizenean ikastolara, guraso guztiak serietaz ari dira hizketan, amak esaten dit ez dakit zein serie ari dela ikus-

ten... ikus-entzunezkoa berriro jarri dute mahai gainean. Zinea elite batean mugitzen da; baina ez da erreala, ez da herrikoa, muso zine bat egiten dugu askotan, oso jende espezializatuarentzat, gutxiengo elitista batentzat. Serieek ekarri dute berriro herriarena izatearen aukera.

“ ”

Museo zine bat egiten dugu askotan, oso jende espezializatuarentzat, gutxiengo elitista batentzat

2020an estreinatu zen *Hondar Ahoak*, bost urtera heldu da bigarren zatia; eta tarte horretan apenas izan da euskal telesailik. Zein irakurketa egiten duzu euskal telesailen egoeraz? Argi eta garbi, betikoa. Errazena izango litzateke esatea denok dakigula nork duen errua. Ni ere ados nago horrekin, baina horrek ez du oso ondo hitz egiten Euskal Herriko ekoizpen sektoreaz: zergatik ez da apusturik egiten euskaraz ekoiztearen alde? Guk egiten dugu, beste batzuk ere egiten dute. Nik uste herrialde normalizatu batean izan beharko genituela telesail gehiago: okerragoak, erdipurdikoak, tarteka onen bat... Baina ez dakit hori gertatzeko bidean gauden; ez hori posible egin behar dutenak, ez ikusleak. Hipokrita samarrak gara beti euskarazko edukiak kontsumitzeko esaten, baina gero datuek esaten dute euskaldunok ere ez ditugula eduki horiek kontsumitzen. Eta, noski, inork ez du dirurik jarriko kontsumitzen ez den zerbaitetan, ez bada orain arte bizi izan duguna, dirulaguntzaz lagundutako kultura bat. Eta, bai, oso ondo dago hori, baina ez dugu hurrengo pausoa ematen. Eztabaida asko daude inork heldu nahi ez diena, inoiz ez delako momentua.

Argi dago administrazioak, erakundeek, EITBk berak apustu handiagoa egin beharko luketela euskarazko ekoizpenen alde, baina beste aldean gaudenok ere, zinea ikusten, ekoizten, programatzen dugunok ere egin beharko genuke. Esaten dugunetik egiten dugunera normalki distantzia handiegia dago. Ezin dugu espero

Netflix etortzea euskarazko ekoizpenen bila; inork ez du nahi, Euskal Herritik kanpo inork ez du ezer ekoiztuko euskaraz. Ez dago inolako interesik. Guri interesatu behar zaigu, guk izan behar dugu gure ekoizpenen burujabetza. Baina ekoizpen horiek kontsumitu behar dira. Askotan ikusten ditut aldarrikapenak Netflixek euskaraz ekoiztearen alde. Nik, Euskal Herrian zergak ordaintzen dituen pertsona gisa, nire zergak Netflixek pelikula ekoiztu ditzan eman behar den zalan-tzak ditut. Beste batek esango du ea gauza bera den ETBrekin eta nik horrekin ere zalantzak ditut, niri ere ez zait gustatzen *El Conquis*-ek daukan aurrekontua; baina beti egurra jende berari ematea eta gero Netflixi zurrupadak egiteak zer pentsatua ematen dit. Askotan horregatik esaten dut badaudela *billanoak*, baina gu ere ez gara arima zuriak. Hemen serieak egin dira, baina onartu beharko dugu: edo ez daukagu behar besteko talenturik, edo ez da dirurik jartzen, edo jartzen duten dirua ez dugu ondo kudetzen... Ez dakit.

“ ”

Hipokrita samarrak gara beti euskarazko edukiak kontsumitzeko esaten, baina gero datuek esaten dute euskaldunok ere ez ditugula kontsumitzen.

Zinemaldian estreinatu duzu seriea. *Maspalomas* ere bertan estreinatu dute, eta ARGIAko elkarrizketan hau zioen Aitor Arregi zuzendariak: “Zinemaldiak ez dizkizu gauzak errazago jartzen hemengoa zarelako. Agian, kontrakoa”. Zinemaldiak laguntzen du euskal zinean? Irakurri nuen elkarrizketa, eta ez nago ados. Kidetasunetik diot, noski; baina guretzat ez da zailagoa Zinemaldian sartzea, ez da egia. Ni kontziente naiz *Zeru Ahoak* egin izan banu, baina Zamorakoa (Espainia) banintz ziurrenik ez nengo-keela hemen. Guk erakutsi behar dugu gure lanak besteen alboan egoteko adina kalitate duela, baina niri hori beti iruditu izan zait ondo. Guk txikiak edo euskaldunak izateagatik ez dugu zertan beste langa bat izan gure lanen emaitzetan edo lanak neurtzerako orduan. Baina nik uste dut existitzen dela euskal zinemagi-

leontzat begirune moduko bat: argi dago sartzen ez garenean pentsatuko dugula ez dagoela eta madarikatuko ditugu, eta sartzen garenean ‘ze onak garen’. Nik uste dut Zinemaldiak egiten duela bai Moriarti, bai guretzat bai beste askoren-tzat lekutxo bat ere lana bermatzen du-zunean, kalitatezko lan bat. *Maspalomas* egiten baduzu, *Karmele* egiten baduzu... jakina zaudela Zinemaldian! Baina *Karmele* izango balitz Andaluziako istorio bat, egongo litzateke hemen? Bada ez dakit, nik uste dut ezetz.

Baina hori normala da. Frantsesek Can-nesen sartzen dute programazioaren er-ditik gora, italiarrek gauza bera, eta Zine-maldiak hori gurekin egitea iruditzen zait hala izan behar dela. Azkenean guk ere ordaintzen dugu hemengo Zinemaldia. Bai-na ez dut uste gehiago demostratu behar dugunik; demostratu behar dugu besteen mailan gaudela, besterik ez. ●

URRIAK 4
zapatua

LEKEITIO
IKUSGARRI ARETOAN. 17:00

Beñat Bilbao Landa,
Iker Uriarte Urrutia,
Iruri Altzerreka Martinez,
Jone Larrinaga Dañoibeitia,
Lurdes Ondaro Mallea
eta Txaber Altube Sarriónandia.
Gai-jartzailea: Zihara Enbeita Gardoki.

BIZKAIKO
BERTSOLARI
TXAPELKETA
2025

LEHENENGO FASEA
www.bertsozale.eus/bizkaikotxapelketa
www.bertsosarrerak.eus

Antolatzailea:
Babesleak:
Laguntzailea:

URRIAK 5
domeka

MUNGIA
OLALDE ARETOA. 17:00

Ander Ucelay Aristi,
Imanol Uriá Albizuri,
Josune Aramendi Perez,
Maite Sarasola Isazelaia,
Peru Vidal Gurrutxaga
eta Unai Mendiburu Valor.
Gai-jartzailea: Jon Amezaga Fernandez.

Nafarroako
Bertsolari Txapelketa
2025

Lehenengo fasea
Urriak 4, larunbata
AURITZ
17:30ean, kultur etxean

www.bertsosarrerak.eus

Aitor Irastortza Arrizurieta
Egoitz Gorosterrazu Elizagoien
Eki Mateorena Zozaiá
Eneko Lazkoz Maróñez
Saats Karasatorre Maróñez
Urko Gartzia Aleman
Gai-jartzailea: Patxi Bueno Munarritz

